

**Üniversite Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Mesleki Olgunluk
Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Burdur İli
Örneği)**

Cansu CANSIZ¹, Mehmet Ali ÇAKIR²

Özet

Bu çalışmada 12.sınıf ve mezun öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, alan türü, anne-baba meslek ve yaşadıkları yer değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırma da veri toplama aracı olarak Kuzgun ve Bacanlı (1995) tarafından geliştirilen Mesleki Olgunluk Ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmış ve araştırma ilişkisel tarama modeline göre yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 öğretim yılında Burdur ili merkezinde bulunan Arena Özel Öğretim Kursundaki 169 (102 kız, 67 erkek) 12.sınıf ve mezun öğrenciler oluşturmuştur. Verilerin analizi Statistics 22 (SPSS) programı kullanılmıştır. Veriler Bağımsız Örneklem t Testi ve ANOVA ile analiz edilmiş olup elde edilen bulguların anlamlılığı .05 düzeyinde sınanmıştır. Analizler sonucunda Mezun ve 12.sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, alan türü, anne-baba meslek ve yaşadıkları yer değişkenleri açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Mesleki olgunluk
Lise öğrencisi
Okul türü
Alan türü

**Investigation Of The Career Maturity Levels Of The Students Who
Are Preparing For The University Entrance Exam In Terms Of
Different Variables (Burdur Province Example)**

Abstract

In this study, the career maturity levels of 12th-grade students and graduates were examined in terms of the variables of gender, grade level, type of school, type of field, professions of the parents and the places of residence. The Career Maturity Scale developed by Kuzgun and Bacanlı (1996) and personal information form were used in the study as a data collection tool, and the study was conducted according to the relational screening model. The study group of the research consisted of 169 (102 females and 67 males) 12th-grade students and graduates from Arena Special Education Course in the city centre of Burdur in the 2016-2017 academic year. The data were analyzed by using the Independent Sample t-Test and ANOVA in the SPSS program, and the significance of the findings obtained was tested at the level of

Keywords

Career maturity
High school student
Type of school
Type of field

¹ Öğretmen, Kahramanmaraş Milli Eğitim Müdürlüğü, cansuu424@gmail.com

² Yrd. Doç. Dr., Mehmetakif Ersoy Üniversitesi, macakir@mehmetakif.edu.tr

.05. Findings of results showed that graduates and 12th-grade students' career maturity levels did not vary significantly by gender, grade level, type of school, type of field, professions of the parents, and the places of residence.

GİRİŞ

Birey içinde yaşadığı toplumda meslek sahibi olma, bir işi yapma ve aktif olma ihtiyacı içerisinde. Çünkü insan ile yaşamı arasındaki bağı yapmış olduğu işi ve mesleğidir. Her bireyin doğuştan geliştirdiği, sahip olduğu yetenekleri ve gizil güçleri vardır. İnsanlar bu sahip oldukları yetenekleri, güçleri kullanarak doyum elde ederler. Kendilerini bir iş yaptıkları, bir şeyler ürettikleri için daha değerli ve önemli görürler. Böylece bireylerin kendilerine olan saygısı ve güveni gelişir. Toplum içinde yararlı olma, topluma hizmette bulunma yoluyla birey toplumsal saygınlık kazanır. Böylece birey mesleğini icra ederken sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına önem verdiği söylenebilir. Eğer birey meslek seçimini doğru bir kararla, isabetli olarak yapabilmişse bu sosyal ve psikolojik ihtiyaçların daha üst düzeyde doyurulması mümkün olabilir(Yeşilyaprak,2012).

Meslek kavramı; insanlara yararlı mal ve hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü olarak tanımlanmıştır(Kuzgun,2000:1). Telman (2002:23)'a göre meslek; insanın bilgi ve becerileri doğrultusunda öğrenme veya ustalikle kazandığı ve bir ödül(kazanç) karşılığı yaptığı faaliyetler toplamı olarak ifade edilir.

Özgüven (2007:128)'e göre meslek; bir bireyin hayatını devam ettirmek ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak için seçtiği iş olarak tanımlanmaktadır. Bireyler mesleki faaliyetler ve diğer çeşitli faaliyetlerle birlikte, kendini gerçekleştirmeye çalışırlar (Özgüven,2007:128). Rogers kendini gerçekleştiren kişilerin yaşantılara açık olmalarını en önemli özellikleri olarak görmüştür. Böyle bireyler de kendilerine ve olanaklarına ilişkin bilgilerini karşılaştırma, isteklerini belirli bir önem sırasına koyabilme ve bunları iyi bir şekilde karşılayabilecek seçeneklerin gereklerini yerine getirip getiremeyeceğini ölçme gücüne sahiptir(Akt.Kuzgun,2009).

Meslek kişinin kimliğinin en önemli kaynağı olup etrafından saygı görmesine, başkaları ile ilişki kurabilmesine, toplumda bir yere sahip olmasında ve bir işe yaradığı duygusu yaşamasına imkân veren bir etkinlik alanıdır. Meslek etkinlik alanları ile birey kapasitesini kullanarak bir şeyler üretir ve yaratır. Yapılan bu etkinliklerden birey sağlanan doyum ve duyulan haz bireyin genel yaşamına da yansır. Yine aynı şekilde çalışma hayatındaki doyumsuzluk ve huzursuzluk bireyin psikolojik sağlığını da tehdit eder. Bireyin seçtiği mesleğin, niteliklerine uygun olmaması çalışma yaşamında mutsuz olmasına neden olur(Kuzgun,2009).

Meslek seçimi; bir kimsenin kendisine açık olan meslekleri çeşitli yönleriyle değerlendirip kendi ihtiyaçları ve beklentileri açısından istenilen yönleri çok, istenilmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir.(Kuzgun,2000).Böyle bir karar kişinin hayatında oldukça önemlidir. Meslek seçimi sadece bireyin ne tür bir işte çalışmak istediği ile ilgili olmayıp nasıl bir yaşam standardı istediği ile de ilgili bir karardır(Hamamcı ve Çoban,2007).

Meslek seçimi yaparken en önemli faktörlerden biri de bireyin kendisini doğru ve gerçekçi olarak tanımasıdır. Bir meslek ya da mesleğe hazırlayıcı eğitim programını seçme

durumunda birey öncelikle kendi ilgi, yetenek, değer yargılarını vs. özellikleri ile ilgili bilgi sahibi olmalıdır(Çakır,2011). Günümüzde birçok alanda meslek seçeneklerinin artması ve toplumda gelişen birçok demografik tutumlar, bir yandan seçme özgürlüğünü arttırırken diğer yandan meslek seçim kararını hemen verilememesine neden olmaktadır. Böylece artık meslek seçimi gelişimsel bir süreç içerisinde oluşmaktadır(Acısu,2002).

Meslek seçimi yönünden büyüme ve gelişme, bilişsel, bedensel, duygusal ve sosyal gelişimlerle ilişkilidir. Çocuk büyüdükçe yeni bir şeyler öğrenir, ilgi alanlarını genişletir ve bazı alanlardaki ilgilerini derinleştirir. Çevresindeki kişilerin çalışmalarını ve yaşamlarını gözlemler. Böylece mesleki gelişimin ilk aşamasını oluşturur.

Ginzberg'e göre meslek seçimini bir anda gerçekleştirebilen bir durum olmadığını, çocukluktan ergenliğe, daha sonra da erken yetişkinliğe uzanan bir süreci kapsadığını savunmuşlardır. Bu sürecin geri dönülmez olduğunu ve bireyin istekleriyle ona sağlanan olanakların uzlaşması olarak değerlendirmişlerdir(Akt.Yeşilyaprak,2015).

Tiedeman ve O'hara' a göre mesleki gelişim sürecini bir kişinin kendi benliğinin farkına varması ile başlayarak yaşamını değerlendirebilmesi, geleceğini düşünebilmesi ve deneyimlerini belleğinde geleceğiyle birlikte depolama gücüne ulaştığı noktaya kadar devam edeceğini belirtmişlerdir(Akt. Kuzgun, 2009). Bireylerin çocukluk dönemlerinden itibaren kendileri için düşündükleri veya hayalini kurdukları bir meslek vardır. Bu hayaller gerçeklikten uzak olsa bile geçmiş yaşantı ve deneyimler sonucunda olgunlaşmaya başlar. Bu olgunlaşma ise meslek gelişimini ortaya çıkarmaktadır. Birey mesleki gelişim dönemini başarı ile tamamladığında mesleki olgunluk kavramı ortaya çıkmaktadır(Akt: Emilova, 2014).

Meslek seçimi aşamasında olan bireylerin doğru ve sağlıklı bir mesleği seçebilmesi için kendi özellikleri ve seçeceği mesleğin özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olması gerekir. Özellikle lise yıllarına denk gelen mesleki gelişimin Super'a göre deneme basamağında olan kişilerin kendileri ve seçmeyi düşündükleri meslekler ile ilgili araştırma yapmaları gereklidir. Bireylerin bu meslekler hakkında araştırma ve inceleme yapmaları ve gelişim görevleri ile başa çıkabilmeleri mesleki olgunluklarının da ne düzeyde olduğunu gösterir(Akt.Ulaş,2011).

Mesleki olgunluk sadece bireyin gelişim dönemlerinde oluşan davranışların tüm birimleriyle değil ama belli bir yaşam döneminin gelişimsel görevleriyle başa çıkmada ortaya konan davranışın daha arıtılmış ve daha küçük birimleriyle tanımlanabilir(Çakır,2011:146). Super'a göre meslek olgunluğu gelişimin gidişatını ve bireyin bu sürecin neresinde olduğunun bir göstergesi olup, araştırma döneminden çöküş dönemine kadar meslek gelişimi doğrusunda erişilen noktayı gösterir(Akt:Kuzgun,2009:159). Super mesleki gelişim dönemlerini aşamalara ayırmış ve bireyler her aşamayı başarılı bir şekilde tamamladıktan sonra mesleki gelişim görevlerini yerine getirmiş olduklarını savunmuştur. Hamamcı ve Çoban'a (2007) göre kişi mesleki gelişim görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirdiğinde mesleki olgunluğa erişmiş demektir. Meslek seçimine ilişkin genel gelişim görevleri ise şunlardır(Akt:Emilova,2014):

- Olumlu ve gerçekçi bir öz kavramı geliştirme
- Meslekler ve iş dünyası hakkında doğru ve ayrıntılı bilgi sahibi olma,
- Çalışmaya ve çeşitli mesleklere karşı olumlu tutum geliştirme,
- Doğru tercihler yapma(Kuzgun,2009:158-159.)

Bir bireyin mesleki olgunluk düzeyi belirlenirken bireyin gelişim gösterdiği, gözlenebilen meslek davranışları ile onun yaşındaki bireylerin göstermesi gereken yani beklenen davranışları karşılaştırılır. Böylece eğer kişi otuz yaşında ve hala kendisine bir meslek seçmemişse veya yirmi yaşındayken ilgi ve yeteneklerinin farkında değilse bu kişinin mesleki gelişiminde geri kaldığını ve mesleki olgunluğa ulaşamadığını ifade edebiliriz. Buna karşın on iki yaşındaki bir çocuğun kendi ilgi ve yeteneklerine uygun bir mesleği seçebilmiş ise bu çocuk için de yaşitlarına göre mesleki olgunluk düzeyinin daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz(Kuzgun,2009).

Bireyin mesleki olgunluğa ulaşabilmesi her bir yaşam döneminden kendinden beklenen mesleki gelişim görevlerini yerine getirmesiyle mümkündür. Mesleki gelişim sistemli, düzenli, birbirine bağlı evrelerden oluşan bir süreç olduğuna göre, bu süreç içinde kişinin nasıl bir olgunluk izlediği ve belli bir dönemdeki mesleki olgunluk düzeyi saptanabilir(Bacanlı,1995).

Bireylerin mesleki olgunluk düzeyleri aynı zamanda onların bir meslekte karar vermelerini de etkilemektedir. Bireyin mesleki olgunluk düzeyinin düşük olması, kendisine uygun bir mesleğe karar verebilmesi için gerekli olan davranışları henüz kazanamadığını göstermektedir (Çakır, 2011).

İnsanın yaşamında vereceği en önemli kararlarda eğitimin önemi çok büyüktür. Burada bireylere bir meslekte karar verme döneminde mesleki rehberlik çok büyük önem taşımaktadır(Kılıçcı, 2006). Mesleki rehberlik bireyin kendi nitelik ve şartlarını kavrayarak onlara en uygun mesleği seçmesi, bu meslek için hazırlanması ve mesleğe girerek orada başarıyla ilerlemesi oluşumuna yardımcı olan etkinlikleridir. Yani kişinin kendisini tanımaya, seçeceği mesleği detaylı bir şekilde araştırıp tanımaya, kendi özellikleri ile mesleğin gerektirdiği özellikleri arasındaki uyumu anlamaya yönelik yapılan uzman yardımudur. Uzman bu süreç içerisinde bireyin geleceği hakkında bir plan yapmasına ve kendisine uygun bir iş bulmasına yardım etmelidir. Ancak uzman mesleki rehberlik hizmetinde bireyin alacağı kararlara direkt müdahale etmemeli, onu yönlendirmemelidir. Sadece bireye karar verme sürecinde yardımcı olmalıdır(Çakır, 2011).

PROBLEM CÜMLESİ

Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinde çeşitli değişkenler açısından farklılık var mıdır?

ALT PROBLEMLER

- Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri alan türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri annenin mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri babanın mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

- Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri yaşadığı yere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışma üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini ve bu öğrencilerin mesleki olgunluklarını araştırılmasında farklı demografik değişkenlerin etkisinin olup olmadığını belirlemektir.

Kendini bilen bir birey ne istediğini ve istediklerini yapabilme potansiyelinin farkında olan, bunları doğru değerlendirebilen kişidir. Kendini doğru değerlendiren kişilerin kendilerine uygun alternatiflere yönelmesi ve bunun sonucunda doğru kararlar verebilmesi beklenir. Ancak bunun için kişinin kendi seçeneklerini de tanması gerekir(Kuzgun,2009). Kişinin kendi olumlu ve olumsuz yanlarını bilip bunları kabul etmesiyle kendine uygun bir meslek seçimi yapabilir. Kendini kabul eden akıl ve ruh sağlığı yerinde olan kişi neye sahip olduğunu ve ne istediğini bilir (Kutluğ, 2007).

Öğrenciler için meslek seçimi karmaşık bir davranıştır. Bu davranışın oluşup gelişmesinde yetenekleri, ilgileri, değerleri, ihtiyaçları gibi psikolojik ve sosyal faktörler etkilidir(Kuzgun,2009). Bireyler içinde yaşadıkları toplumun bir üyesi olarak kendi ilgi, yetenek ve değerlerine göre toplumun ihtiyaçlarına uygun sağlıklı seçim yapması hem kendi meslek doyumunu sağlayıp mutlu olması hem de toplumun iş gücünden verimli bir şekilde yararlanabilmesi için önemlidir (Bekleviş, 2007).

Birey ilerde yapacağı mesleğin seçimine küçük yaşlarında başlar. Çocuğun içinde yetiştiği toplum ve sosyal çevresi bu seçimi her yönüyle etkiler. Bireylerin meslek seçimi ile ilgili verdiği kararlar hem kendi gelişimlerini hem de içinde yaşadıkları toplumun gelişimi açısından oldukça önemlidir(Altuntaş,2013). Meslek insan yaşamının merkezinde ve bu yüzden meslek seçimi de birey için çok önemlidir. Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin sağlıklı seçimler yapabilmesi için bazı tutum ve davranışları önceden kazanmış olmaları gerekmektedir. Bu seçimi sağlıklı yapabilmeleri için bu öğrencilerden beklenen mesleki olgunluk düzeylerini tamamlamış olmaları gerekmektedir(Akt. Emilova,2014).

Birey meslek seçimi yaparken birçok faktöre göre seçim yapmakta ve bu faktörlerden farkında olmadan etkilenmektedir. Örneğin cinsiyet, eğitim görülen alan, anne babanın eğitim ve ekonomik düzeyi gibi faktörler bu süreci etkilemektedir. Bireyler öncelikle kendilerini iyi tanımaları, seçmeyi düşündükleri mesleklerle ilgili araştırmalar yapıp meslekleri tanımaları, mesleklerin getirdikleri özellikler ile kendi özelliklerini karşılaştırmalıdır. Öğrenciler kendilerinin ve istedikleri mesleklerin özelliklerini ne kadar iyi tanırsa kendilerine uygun meslekleri seçmek için gerekli olgunluğa o kadar iyi bir şekilde ulaşırlar(Taşkıran,2008).

Bu çalışmada üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından mesleki rehberliğin sağlıklı bir şekilde yapılması ve doğru bir mesleki yönlendirme yapmak için önemlidir.

SAYILTILAR

- Araştırmaya katılan öğrencilerin kendilerine verilen kişisel bilgi formunu ve mesleki olgunluk ölçeğini gerçek durumlarını yansıtacak şekilde içtenlikle cevapladıkları kabul edilmektedir.

- Araştırmada öğrencilere uygulanan ölçme araçlarının geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

SINIRLILIKLARI

- Araştırmada öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri Kuzgun ve Bacanlı (1996) tarafından lise öğrencileri için geliştirilen Türkçe Mesleki Olgunluk Ölçeği (MMÖ) ile ölçülmüştür. Buradan elde edilen ölçümler bu ölçeğin puanlarıyla sınırlıdır.
- Araştırmanın örneklemini Burdur ili Arena Özel Öğretim Kursu 12.sınıf ve mezun öğrenciler ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma 12.sınıf ve mezun öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyet, sınıf, okul, alan, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba meslekleri ve yaşadığı yer değişkenleri açısından incelenmesi amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışma grubu

Araştırmanın örneklemini Burdur ili merkezinde bulunan Arena Özel Öğretim Kurs Merkezinde olan 12.sınıf ve mezun öğrenciler oluşturmaktadır. Verilerin toplanması için rastgele örnekleme yoluna gidilerek Arena Özel Öğretim Kurs Merkezinde olan 102 kız 67 erkek öğrenci üzerinde çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Kullanılan Araçlar

Bu çalışmada 12.sınıf ve mezun öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine ve kişisel bilgilerine ilişkin veriler, "Kişisel Bilgi Formu" ve "Mesleki Olgunluk Ölçeği (Kuzgun ve Bacanlı, 1996)" ile elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Kişisel Bilgi Formu; öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini etkileyebilecek bazı bağımsız değişkenlerini belirleyebilmek için konu ile ilgili araştırmalar taranarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Kişisel bilgi formunda öğrencilerden cinsiyet, sınıf düzeyi , okul türü, alan türü, anne-baba mesleği ve yaşadıkları yere ilişkin bilgiler istenmiştir.

Mesleki Olgunluk Ölçeği; Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini belirleyebilmek amacıyla Yıldız Kuzgun ve Feride Bacanlı (2005) tarafından geliştirilmiştir. Mesleki olgunluk ölçeği 40 maddeden oluşmuştur. Bu maddelerden 19'u mesleki olgunlukla ilgili olumlu yönde, 21'i ise mesleki olgunlukla ilgili olumsuz yönde tutum ve davranışları yansıtmaktadır.

Mesleki olgunluk ölçeğinin güvenirlik çalışması kararlılık ve iç tutarlık katsayılarının hesaplanmasıyla yapılmıştır. Lise öğrencilerinin bu ölçekten aldığı puanlardan hesaplanan Cronbach'ın Alpha katsayı .89 bulunmuştur. Bu değer genelde bu ölçeklerde bulunması gereken .80 değerinden yüksek olduğu için içtutarlılık katsayısının yeterli olduğu söylenebilir. Mesleki olgunluk ölçeğinin kararlı bir ölçme olup olmadığı testin tekrarı yöntemiyle belirlenmiştir. Bunun için ölçek 50 öğrenciye beş hafta sonra tekrar uygulanmıştır. Bu iki uygulamada elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısı .82 bulunmuştur. Elde edilen bu katsayı sonucuna göre mesleki olgunluk ölçeğinin ölçmek istediği değişkeni ölçebilmesi için kararlı olduğu söylenebilir(Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

VERİLERİN ANALİZİ

Mesleki olgunluk ölçeği ve kişisel bilgi formundan elde edilen veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri bağımsız değişkenlere göre analiz edilmiş olup tablolar haline getirilmiştir. Araştırmada 'Bağımsız Örneklem t testi' ve 'Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)' uygulanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Mesleki olgunluk ölçeğinin uygulanması sonucunda elde edilen verilerin karşılaştırılmasında alt problemlere göre parametrik istatistikler kullanılmıştır. Bu istatistiklerin kullanılmasında varyansların eşitliği, verilerin normal dağılım göstermesi ve ölçeğin eşit birimlerle birimlenmiş olmasına dikkat edilmiştir.

1. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Cinsiyetleri Arasındaki Farklılık

Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız t testi ile test edilmiştir. Ancak bu testin yapılabilmesi için ilk olarak varyansların homojen olup olmadığı incelenmelidir. Varyansların homojenliği için Levene testi yapılmış ve anlamlılık değeri 0,77 çıkmıştır. Sig değeri 0,05 ten büyük olduğu için varyanslar eşittir ve t testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1. Cinsiyete Göre Bağımsız t Testi İstatistikleri

Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	T	P
Kız	102	113,11	15,76	167	1,27	,204*
Erkek	67	109,92	16,14			

*p>0,05

Yukarıda görüldüğü gibi grubun %60'ı(102 öğrenci) kız, %40'ı ise (67 öğrenci) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Kızların ortalaması 113,11 iken erkekler 109,92 ortalama elde etmiştir. Buna göre kızların daha yüksek ortalamaya sahip olduğu söylenebilir. Bu iki grubun ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma da iki grubun mesleki olgunluk düzeylerinin ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre kız ve erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir.

2. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Sınıf Türleri Arasındaki Farklılık

Öğrencilerin sınıf türlerine göre mesleki olgunluk düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız t testi ile elde edilmiştir. Bu testin yapılabilmesi için ilk olarak varyansların homojen olup olmadığı incelenmelidir. Varyansların homojenliği için Levene testi yapılmış ve sig 0,82 çıkmıştır. Sig değeri 0,05 ten büyük olduğu için varyanslar eşittir ve t testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Sınıf Türüne Göre Bağımsız t Testi İstatistikleri

Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	T	P
12. sınıf	90	111,85	15,97	167	0,003	0,998 *
Mezun	79	111,84	16,02			

*p>0,05

Yukarıda görüldüğü gibi grubun %53'ü (90 kişi) 12.sınıf, %47'si (79 kişi) ise mezun öğrencilerden oluşmaktadır. 12.sınıf öğrencilerin ortalaması 111,85, mezun öğrencilerin ortalaması ise 111,84 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre 12.sınıf öğrencilerin mezun öğrencilere göre ortalaması yüksek çıkmıştır. Bu iki grubun ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma da iki grubun mesleki olgunluk düzeylerinin ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre 12.sınıf ve mezun öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir.

3. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Okul Türleri Arasındaki Farklılık

Öğrencilerin okul türlerine göre mesleki olgunluk düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü anova ile elde edilmiştir. Bu testi yapabilmek için ilk olarak varyansların homojen olup olmadığı incelenmelidir. Varyansların homojenliği için Levene testi yapılmış ve sig 0,51 çıkmıştır. Okul türlerine göre elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği komogorov-smirnov testi ile test edilmiştir. Bu sonuçlara göre elde edilen verilerin normal, varyansların eşit olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle parametrik istatistiklerde tek yönlü anova kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3 de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Okul türlerine göre ANOVA ile karşılaştırılması

Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	Sd	F	P
Genel Lise	11	111,73	17,81	Gruplar arası	605,03	151,26	4	,59	,67*
Anadolu lisesi	95	111,66	15,78						
Fen Lisesi	25	113,48	13,93	Gruplar içi	42118,27	256,82	164		
Meslek Lisesi	19	115,00	18,70						
Özel Lise	19	117,58	15,95						

p>0,05

Yukarıdaki tabloda grubun %6,5(11 kişi) genel lise, %56,2 (95 kişi) Anadolu Lisesi, %14,8 (25 kişi) Fen Lisesi, %11,2 (19 kişi) Meslek Lisesi, %11,2 (19 kişi) Özel Lise öğrencilerinden oluştuğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre Özel lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzey ortalamalarının Genel, Anadolu, Fen ve Meslek lisesine giden öğrencilerin

mesleki olgunluk düzeyleri ortalamalarına göre daha yüksek olduğu elde edilmiştir. Söz konusu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına bakmak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonucuna göre Genel lise, Anadolu lisesi, Fen Lisesi, Meslek lisesi ve Özel liseye giden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi ortalamaları arasında 0,05 hata düzeyinde anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmüştür. Böylece mesleki olgunluk düzeyleri okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Alan Türleri Arasındaki Farklılık

Öğrencilerin alan türlerine göre mesleki olgunluk düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığı bağımsız t testi ile elde edilmiştir. Bu testin yapılabilmesi için ilk olarak varyansların homojen olup olmadığı incelenmelidir. Varyansların homojenliği için Levene testi yapılmış ve sig 0,81 çıkmıştır. Sig değeri 0,05 ten büyük olduğu için varyanslar eşittir ve t testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4 de verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Alan Türlerine Göre Bağımsız t Testi İstatistikleri

Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	T	P
Eşit Ağırlık	68	113,76	16,49	167	1,28	,202*
Sayısal	101	110,56	15,52			

* $p>0,05$

Yukarıda görüldüğü gibi grubun %40'ı (68 kişi) eşit ağırlık alanı, %60'ı (101 kişi) sayısal alanı öğrencilerinden oluşmaktadır. Eşit ağırlık alanı öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyi ortalamaları sayısal alanı öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi ortalamalarına göre daha yüksek olduğu elde edilmiştir. Bu iki grubun arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı bağımsız t testi ile karşılaştırılmıştır. Bağımsız t testi sonucuna göre eşit ağırlık ve sayısal alanındaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi ortalamaları arasında 0,05 hata düzeyinde anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmüştür. Sonuç olarak mesleki olgunluk düzeyleri alan türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

5. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Anne Meslekleri Arasındaki Farklılık

Öğrencilerin anne mesleklerine göre mesleki olgunluk düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü anova ile elde edilmiştir. Bu testi yapabilmek için ilk olarak varyansların homojen olup olmadığı incelenmelidir. Varyansların homojenliği için Levene testi yapılmış ve sig 0,72 çıkmıştır. Anne mesleklerine göre elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği komogorov-smirnov testi ile test edilmiştir. Bu sonuçlara göre elde edilen verilerin normal, varyansların eşit olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle parametrik istatistiklerde tek yönlü anova kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 5 de verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Anne Mesleklerinin ANOVA ile Karşılaştırılması

Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	sd	F	P
Ev Hanımı	108	111,26	15,66	Gruplar arası	227,48	113,74	2	,445	,64*
İşçi	20	114,90	18,05	Gruplar içi	42164,52	255,54	165		
Memur	40	111,48	15,80	Toplam	42391,99				

p>0,05

Öğrencilerin annelerinin meslek dağılımı incelendiğinde %64'ü (108 kişi) ev hanımı, %12'si (20 kişi) işçi, %24'ü (40 kişi) memur olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre annesi işçi olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi ortalaması diğerlerine göre daha yüksek çıkmıştır. Söz konusu farkın anlamlı olup olmadığına ulaşabilmek için tek yönlü anova yapılmıştır. Tek yönlü anova sonucuna göre annesi ev hanımı, işçi ve memur olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ortalamaları arasında 0,05 hata düzeyinde anlamlı bir fark (p>0,05) olmadığı görülmüştür. Sonuç olarak mesleki olgunluk düzeyleri anne mesleklerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

6. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Baba Meslekleri Arasındaki Farklılık

Öğrencilerin baba mesleklerine göre mesleki olgunluk düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü anova ile elde edilmiştir. Bu testi yapabilmek için ilk olarak varyansların homojen olup olmadığı incelenmelidir. Varyansların homojenliği için Levene testi yapılmış ve sig 0,78 çıkmıştır. Baba mesleklerine göre elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği komogorov-smirnov testi ile test edilmiştir. Bu sonuçlara göre elde edilen verilerin normal, varyansların eşit olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle parametrik istatistiklerde tek yönlü anova kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 6 da verilmiştir.

Tablo 6: Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Anne Mesleklerinin ANOVA ile Karşılaştırılması

Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	sd	F	P
Çalışmıyor	6	116,17	13,85	Gruplar arası	1602,40	151,26	5	1,25	,29*
İşçi	35	113,09	16,99	Gruplar içi	40953,58	256,82	16		
Memur	57	112,33	16,42	Toplam	42555,98		0		
Emekli	25	105,32	16,73						
İşveren	15	116,73	16,55						
Esnaf	28	112,04	12,94						

p>0,05

Öğrencilerin babalarının meslek dağılımı incelendiğinde %3,6'sı(6 kişi) çalışmıyor, %20,7'si (35 kişi) işçi, %33,7'si (57 kişi) memur,%14,8'i(25 kişi) emekli,%8,9'u(15 kişi) işveren, %16,6'sı(28 kişi) esnaf olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre babası işveren olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi ortalaması diğerlerine göre daha yüksek çıkmıştır. Söz konusu farkın anlamlı olup olmadığına ulaşabilmek için tek yönlü anova yapılmıştır. Tek yönlü anova sonucuna göre babası çalışmayan, işçi, memur, emekli, işveren ve esnaf olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ortalamaları arasında 0,05 hata düzeyinde anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmüştür. Sonuç olarak mesleki olgunluk düzeyleri baba mesleklerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

7.Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Yaşadıkları Yer Arasındaki Farklılık

Öğrencilerin yaşadıkları yere göre mesleki olgunluk düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü anova ile elde edilmiştir. Bu testi yapabilmek için ilk olarak varyansların homojen olup olmadığı incelenmelidir. Varyansların homojenliği için Levene testi yapılmış ve sig değeri 0,46 çıkmıştır. Öğrencilerin yaşadıkları yere göre elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği komogorov-smirnov testi ile test edilmiştir. Bu sonuçlara göre elde edilen verilerin normal, varyansların eşit olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle parametrik istatistiklerde tek yönlü anova kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 7 de verilmiştir.

Tablo 7: Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yaşadıkları Yere göre ANOVA ile Karşılaştırılması

Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	sd	F	p
				Gruplar arası	2070,30	1035,15	2	4,23	,016*
İl	126	110,57	15,70						
İlçe	26	111,23	17,08	Gruplar içi	40653,00	244,90	166		
Köy	17	122,29	12,58						
				Toplam	42723,30				

* $p>0,05$

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşadığı yer değişkenine göre dağılımı incelendiğinde %75'i (126 kişi) ilde, %15'i (26 kişi) ilçede ve %10'u (17 kişi) köyde yaşadığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre köyde yaşayan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi ortalamalarının daha yüksek çıktığı görülmüştür. Söz konusu farkın anlamlı olup olmadığına ulaşabilmek için tek yönlü anova yapılmıştır. Tek yönlü anova sonucuna göre ilde, ilçede ve köyde yaşayan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ortalamaları arasında 0,05 hata düzeyinde anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmüştür. Sonuç olarak mesleki olgunluk düzeyleri öğrencilerin yaşadıkları yere göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Sonuç, Tartışma Ve Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat mesleki

olgunluk düzeyi ortalamalarına bakıldığında kız öğrencilerin daha yüksek aldığı ortaya çıkmıştır. Yurt içinde yapılan diğer çalışmaları incelenecek olursa Acısu (2002), Şahin (2007), Ürün (2010), Altuntaş (2013), Akdaş (2013) yaptıkları çalışmada öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu görmüşlerdir ve bu farklılığında kızların lehine olduğunu tespit etmişlerdir. Şahin (2010) ve Kutluğ (2007) yaptıkları araştırmalarda ise öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat mesleki olgunluk düzeyi ortalamalarına bakıldığında küçük bir farkla 12.sınıf öğrencilerin daha yüksek çıktığı görülmüştür. Yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde Şahin (2010), Kutluğ (2007) yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını ortaya çıkarmışlardır.

Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat mesleki olgunluk düzeyi ortalamalarına bakıldığında Meslek lisesi öğrencilerinin ortalamalarının diğer liselere göre daha yüksek çıktığı görülmüştür. Altuntaş (2013), Şahin (2010), Kutluğ (2007), Acısu (2002) yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermediğini ortaya çıkarmışlardır. Şahin (2007), Ürün (2010), Orhan (2011) yaptıkları araştırmalarda ise mesleki olgunluk düzeyinin okul türüne göre farklılaştığı sonucuna ulaşmışlardır.

Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile alan türleri arasında da anlamlı bir farklılık çıkmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat mesleki olgunluk düzeyi ortalamalarına bakıldığında eşit ağırlık alanındaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzey ortalamalarının daha yüksek çıktığı görülmüştür. Yapılan araştırmalarda Köküsoy (2008) yapmış olduğu çalışmasında öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin alan türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile anne meslekleri arasında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat mesleki olgunluk düzeyi ortalamalarına bakıldığında annesi işçi olan öğrencilerin ortalaması annesi ev hanımı ve memur olan öğrencilerin ortalamalarına göre daha yüksek çıktığı görülmüştür. Baba mesleklerine göre bakıldığında öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mesleki olgunluk düzeyi ortalamalarına bakıldığında babasının mesleği işveren olan öğrencilerin daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür.

Öneriler

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlara göre, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile bağımsız değişkenlerimiz arasında anlamlı sonuçlar çıkmasa da, öğrencilerin yeterli mesleki tutum ve davranışı yerine getiremedikleri görülmüştür. Bu nedenle okul psikolojik danışmanları mesleki rehberlik çalışmalarına ağırlık vermelidir. Öğrencilerde sağlıklı bir mesleki gelişim sağlamak amacıyla okul içinde planlanan etkinlikler dışında okul dışında da ilgili kurum ya da kuruluşlarla işbirliği içerisinde olmalıdırlar.

Mesleki rehberlik ve danışmalar okul öncesi dönemden itibaren başlayıp düzenli, sistematik ve programlı bir şekilde yapılmalı ve bu çalışmalar lise son sınıfa kadar devam edilmelidir. Bu çalışmalarda öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerini de göz önünde bulundurarak öğrenci düzeylerine uygun programlar hazırlanmalı, öğrencilerin ilgi

ve yeteneklerini fark etmeleri sağlanmalıdır. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırmak için rehber öğretmenler, hem sınıf öğretmenleriyle hem de aile ile işbirliği yapmalıdır. Örneklem grubu Burdur ili özel eğitim kurumu ile sınırlı olduğu için daha ayrıntılı genellemeler yapılabilmesi için örneklem grubunun genişletilmesi ve farklı illerde yapılması sonuçları daha genellenebilir hale getirebilecektir.

KAYNAKÇA

Acısu, S. (2002) Korunma Altında Olan Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akdaş, G. (2013) Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin ve Algıladıkları Aile Desteğinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Akıntuğ, Y., Birol, C., (2011) Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerine Yönelik Karşılaştırmalı Analiz. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:4.

Altuntaş, S. (2013) Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bacanlı, F. (1995) Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi. *Doktora Tezi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baloğlu, M. ve Tan, H. (2011) *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Teori ve Uygulama*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Bekleviş, F. (2007) Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanları ve Ailenin Meslek Seçimine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çakır, M.A. (2004) Mesleki Rehberlik. Alim Kaya. (Ed). *Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik*. Anı Yayıncılık. Ankara: 56-58

Çakır, M.A. (2011) *Meslek Seçimi Mesleki Karar ve Mesleki Kararsızlık*. Anı Yayıncılık. Ankara:56-58.

Emilova, K. (2014) 10. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Hamamcı, Z., Çoban, A.E. (2007) Mesleki Olgunluk ve Mesleki Kararsızlığın Akılcı Olmayan İnançlarla İlişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt: III Sayı: 27.

Kılıççı, Y., (2006) *Okulda Ruh Sağlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Köküsoy, K., (2008) Endüstri Meslek Liselerinde Bir Meslek Alanına Yönelmiş Olan Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ve Algıladıkları Aile Desteği Düzeylerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kutluğ, Y. (2007) Çocuk Gelişimi Eğitimi ile Okulöncesi Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Kendini Kabul Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kuzgun, Y. (2000) *Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kuzgun, Y. (2009). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş* .Ankara:Nobel Yayıncılık

Özgüven, İ.E. (2007). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: PDREM Yayınları.

Şahin, K., (2010). Ortaöğretim Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taşkıran, A. (2008). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul İklimi Algıları ile Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Telman, C. (2002). *Başarıya Giden Yolda Meslek Seçimi*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

Ulaş, Ö. (2011). Lise Öğrencilerinde Mesleki Olgunluğun Yordayıcıları. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yeşilyaprak, B. (2012). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. (20.basım). Ankara: Nobel Yayıncılık

Yeşilyaprak, B. (2015). *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi